

"בְּשָׁבִילִי – הַשָּׁבִיל הַמִּיחָד רַק לִי"

בין ענווה לאחריות אינסופית לאור דמותה של מוריה אור סויסה ז"ל

כתיבת מערך השיעור: אופיר אלטמן - רשת אמי"ת

1. נתוני יסוד ומבוא למורה

- **קהל יעד:** כיתות י"א–י"ב
- **משך זמן:** 45 דקות
- **עזרים נדרשים:** נספח מקורות מודפס (דף הלימוד), שני פתקים לכל תלמיד ("שני הכיסים" – פתק צהוב ופתק אפור), דפי "מפת שביל", חומרי יצירה, כרטיסי שביל.

הרציונל הפדגוגי:

האדם המודרני נע לרוב בין שני קטבים: תחושת אפסיות מול היקום האינסופי ("עפר ואפר"), לבין תפיסה עצמית ריכוזית שבה הכל מגיע לו ("בשבילי נברא העולם"). המתח הזה עלול להוביל לייאוש ופסיביות מחד, או לגאווותנות ודורסנות מאידך.

מוריה אור סויסה ז"ל מייצגת את הדרך המאזנת. היא חיה את הדואליות של האדם: מחד, "יצירת מופת" אצילית ואינסופית בכישרונותיה, ומאידך, "עפר מן האדמה" המכיר במגבלותיו. מערך זה מבקש להפוך את המושג "בשבילי" מסיסמה של גאווה למשימה של שליחות: "השביל המיוחד רק לי". דרך דמותה של מוריה – שהוסיפה לשמה את השם "אור" כדי להאיר, והקימה מועדון נוער כדי להנהיג – נלמד שגם מי שקנה את מידת הענווה, חייב לזכור מה גדולה האחריות המוטלת עליו. המטרה היא להעביר את התלמידים מהשאלה "מה מגיע לי?" לשאלה "מהו השביל הייחודי שלי?".

רקע על הדמות (תמצית למורה):

מוריה אור סויסה ז"ל נולדה בגבעת זאב, בת לסנדרה ויאיר ואחות למיכאל, אליה ויהל. היא הייתה "הלב הפועם" של חבריה, ניחנה בידי זהב (ציור, אפייה, יצירה) ובצחוק מתגלגל. בגיל 18 הקימה מועדון נוער שהפך למוקד חברתי ביישוב. לאחר חזרתה מהודו בחרה להוסיף

לשמה את השם "אור", מתוך רצון להביא אור לעולם. מוריה הייתה גשר בין אנשים, נהגה כבוד בכל אדם והתרחקה מלשון הרע. היא נרצחה בפסטיבל ה"נובה" בכ"ב בתשרי תשפ"ד (7.10.2023).

2. הטבעת הרגשית: "בין המראה לחלון – לזהות את האור" (8–12 דקות)

- **מתודה א': "תרגיל שני הכיסים" הפיזי** המורה מחלק לכל תלמיד שני פתקים בצבעים שונים. בהשראת רבי שמחה בונים מפשיסחא, התלמידים מתבקשים לכתוב:

- **על פתק צהוב (כיס ימין):** רגע שבו הרגשתם שאתם בעלי יכולת השפעה אדירה, שהמציאות תלויה בכם ("בשבילי נברא העולם").

- **על פתק אפור (כיס שמאל):** רגע שבו הרגשתם קטנים, חסרי אונים או פגיעים מול עוצמות העולם ("ואנוכי עפר ואפר").

- **דיון קצר:** מדוע קשה לנו להחזיק את שני הרגשות בו-זמנית? מתי אנו משתמשים ב"כיס ההפוך" (למשל, בורחים לאחריות כשאנחנו צריכים לפעול)?

- **מתודה ב': "השם כהצהרת כוונות"** המורה מספר כי מוריה הוסיפה לעצמה את השם "אור" לאחר חזרתה מהודו.

- **שאלות לדיון:** מה גורם לאדם לשנות את שמו? מה הבחירה בשם "אור" אומרת על הרצון שלה להשתמש ב"כיס" האחריות? האם השם שאנו נושאים משפיע על האופן שבו אנו תופסים את השפעתנו על העולם?

- **מתודה ג': "הלב הפועם של החבורה"** המורה מציג את דמותה של מוריה דרך צחוקה המתגלגל ו"ידי הזהב" שלה (ציור, אפייה, יצירה).

- **ניתוח משותף:** איך אדם המכיר בכבודו של כל אדם ומתרחק מלשון הרע מצליח להיות "לב פועם" חברתי? האם הצניעות של מוריה הייתה "משתקת" או שהיא זו שאפשרה לה להיות גשר בין אנשים?

3. טבעת הערך והלימוד: "מעבדת השביל – מסע בין המקורות" (15–20 דקות)

- **מתודה: "חברותא חוקרת בתחנות"**

התלמידים עוברים בקבוצות קטנות בין שלוש תחנות למידה המעמיקות בסתירה שבין גדלות האדם לקטנותו:

○ תחנה א': האדם כ"יצירת מופת" מול האדם כ"עפר"

- **המקורות:** השוואה בין פרק א' בבראשית ("בצלם אלוהים ברא אותו") לבין פרק ב' ("עפר מן האדמה").
- **העומק:** ניתוח דברי שייקספיר על "פאר היצורים" מול דברי פסקל על האדם כ"כלום ביחס לאינסוף".
- **דיון:** מוריה הייתה יוצרת ב"די זהב". איך היכולת ליצור (מתוך עולם החומר – פרק ב') מחברת אותנו ל"צלם אלוהים" (היוצר – פרק א')?

○ תחנה ב': המהפכה החסידית – "בשבילי" כשביל השפעה

- **המקורות:** דרשת רבי שמחה בונים מפשיסחא ופרשנות החסידות למילה "בשבילי".
- **העומק:** הבנה שהמילה "בשבילי" אינה "למעני" (גאוה), אלא "השביל המיוחד רק לי" – השביל שבו רק אני יכול לפסוע ולתקן.
- **ניתוח:** מוריה הקימה מועדון נוער בגיל 18. כיצד פעולה זו מדגימה את מציאת "השביל המיוחד שלה" בתוך היישוב?

○ תחנה ג': הפחד מהאור והאחריות לגלות את ההעלם

- **המקורות:** דברי מריאן ויליאמסון על הפחד מהעוצמה ודברי הרבי מלובביץ' על ה"העלם".
- **העומק:** הפחד העמוק ביותר שלנו הוא מהאור שלנו, לא מהחושך. הרבי מלובביץ' מסביר ש"עולם" הוא מלשון "העלם", ומוטלת עלינו האחריות לגלות את האור בתוכו ולא לסמוך על אחרים.
- **דיון:** האם ענווה מזויפת היא בעצם בריחה מהאחריות הכבדה של "בשבילי נברא העולם"? איך מוריה, שחזרה מהודו עם שם חדש, בחרה לא להיבהל מהאור שלה?

4. טבעת הזהות: "למצוא את האור בתוך ההעלם" (20 דקות)

- **רציונל למנחה:** בחלק זה נחקור כיצד הזהות האישית נבנית מתוך ההכרה בעוצמה הפנימית שלנו, מבלי להיבהל ממנה. נשתמש במושג ה"אור" שמוריה בחרה ובפחד של האדם מהאינסוף שבו.

- **מתודה א': "מבחן ה'אור' האישי" (בהשראת מריאן ויליאמסון)**

- **הלימוד:** "הפחד העמוק ביותר שלנו הוא שאנו בעלי עוצמה שמעל לכל שיעור... זהו האור שלנו, לא החושך שלנו, שמפחיד אותנו יותר מכל". (המלצה למורה: להקרין את הסרטון של הקטע הזה ביוטיוב).
- **הפעילות:** כל תלמיד מקבל דף עם סמל של מנורה או שמש. בתוכו עליו לרשום: מהו ה"אור" הייחודי שלו? מהו הכישרון או התכונה שהכי מפחיד אותו לממש עד הסוף מחשש ל"ענווה מזויפת"?
- **העמקה:** מוריה בחרה להוסיף את השם "אור" לשמה. נשאל: מה המשמעות של בחירה אקטיבית בזהות של "מאיר"? למה קל לנו יותר להגדיר את עצמנו כ"עפר ואפר" מאשר להודות שאנו "פאר היצורים"?

- **מתודה ב': "סרטוט השביל הלא סלול" (בהשראת אהוד בנאי)**

- **הלימוד:** "השביל הזה מתחיל כאן... לא סלול, לא תמיד מסומן". חכמי החסידות הסבירו ש"שבילי" פירושו "השביל המיוחד רק לי".
- **הפעילות:** התלמידים יסרטטו ביומנם 'שביל'. עליהם לסמן עליו את "נקודות האור" – תחנות שבהן הם הרגישו שהם משפיעים על העולם בדרכם הייחודית.
- **שאלות למחשבה:** מוריה סללה שביל של נתינה ויצירה ב"ידי זהב" והקמת מועדון נוער בגיל 18. איפה השביל שלכם נהיה "סלול" ואיפה הוא דורש מכם לפלס דרך חדשה שאיש לא צעד בה לפניכם? כיצד הזהות משתנה כשמבינים שהעולם מחכה ל"שביל" המיוחד שלכם?

5. טבעת האחריות: "האדם כשליח – מתיקון פנימי לתיקון עולם" (15–20 דקות)

- **רציונל למנחה:** בטבעת זו נתרגם את הזהות לפעולה. האחריות נתפסת לא כנטל, אלא כזכות לגלות את האור במקום שבו העולם מוחבא ("העלם").
- **מתודה א': "לגלות את ההסתר" (בהשראת הרבי מלובביץ')**

○ **הלימוד:** "עולם מלשון העלם... עליו לדעת שהעלם והסתר זה נברא בשבילו". מוטלת עלינו האחריות שלא לסמוך על אחרים.

○ **הפעילות:** המורה מציב בחדר קופסה סגורה. התלמידים מתבקשים לכתוב על פתק: מהו ה"העלם" (הקושי או העוול) שהם רואים סביבם בבית הספר או בקהילה?

○ **המשימה:** לפי הרבי מלובביץ', ההסתר הזה נברא בשבילך כדי שתגלה ותתקן אותו. מוריה לא חיכתה שאחרים יקימו מועדון נוער – היא עשתה זאת בעצמה כשהבינה שזהו השביל שלה. מהי המשימה שאתם לא יכולים "לסמוך על אחרים" שיעשו?

• מתודה ב': "אחריות שאינה משתקת" (בהשראת אברהם ומוריה)

○ **הלימוד:** אברהם אומר "ואנוכי עפר ואפר" אך לא נרתע מלהתווכח עם אלוהים למען הצלת סדום. מוריה נהגה כבוד בכל אדם והתרחקה מלשון הרע.

○ **הפעילות:** דיון כיתתי – ענווה אינה שתיקה, הקטנה עצמית או פסיביות.

6. משימה מעשית: "שומרי השביל"

• **קבלת החלטה מעשית:** התלמידים מתבקשים לקבל על עצמם "אחריות של כבוד" ב-24 השעות הקרובות, באחד משלושת התחומים הבאים:

1. **שמירת הלשון:** התרחקות משיח פוגעני או לשון הרע, מתוך הבנה שכל אדם הוא "צלם אלוהים" (בדומה למוריה).

2. **יצירת אור אקטיבית:** עשייה למען מישהו אחר (עזרה קטנה, הקשבה, או יצירת "מיני-מועדון").

3. **נאמנות לשליחות:** ביצוע פעולה אחת קונקרטית המעידה על הבנת השליחות האישית בכיתה או בבית.

• **תרגיל "הענקת אור":** כל תלמיד מקבל "כרטיס שביל" ובו הוא כותב פתק "בשבילך נברא העולם" לחבר מהכיתה, תוך ציון תכונה ייחודית או נקודת אור שהוא מזהה בו.

7. כתיבה אישית למשפחת הנופל: "מכתב של אור"

- **הנחיה לתלמידים:** מוריה אור סללה שביל ייחודי של עשייה, יצירה ואהבת אדם, שנגדע באכזריות. אנו מזמינים אתכם לכתוב מכתב אישי קצר למשפחתה של מוריה אור ז"ל. במכתב זה, שתפו אותם בנקודת האור שגיליתם בעצמכם במהלך השיעור, או בהחלטה המעשית שקיבלתם על עצמכם בהשראת דמותה ומפעל חייה (כמו השמירה על כבוד הזולת או עשייה חברתית יוזמת). (המורה יאסוף את המכתבים ויעבירם למשפחת סויה כעדות חיה לאור הגדול שמוריה ממשיכה להפיץ בעולם).
- **סיכום המורה (חתימה):** "מוריה אור לימדה אותנו שכל אחד הוא שליח שאסור לו לשכוח את שליחותו". השביל שלה נקטע בשיאו, אך האור שהפיצה קורא לנו להמשיך לצעוד ולכתוב את הסיפור שלנו על בסיס שני הפתקים שבכיס. השיעור מסתיים בשירה משותפת של "השביל הזה מתחיל כאן".

8. נספח ללימוד עצמי, בחברותא או בכיתה

מוריה אור סויה ז"ל | בשבילי

"לפיקך נברא אדם יחידי... להגיד גדלתו של הקדוש ברוך הוא, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכלן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהם דומה לחברו. לפיקך כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם."

(משנה, מסכת סנהדרין, פרק ד', משנה ה')

הפירוש: "בשבילי" – לא בשבילי, אלא בשביל שלי

המילה "בשבילי" מעוררת בנו לעיתים קרובות תחושה של אנוכיות או דרישה של אגו: "מה מגיע לי?", "מה העולם יכול לתת לי?". אולם תורת הבנים מבקשת להפוך את המושג הזה מן הקצה אל הקצה. **בפירושם לספר 'פרקי בנים', מסבירים הרב שי פירון וג'קי שימל** כי המילה "בשבילי" אינה מלשון "למעני", אלא מלשון **"השביל שלי"**, ושאיננו יכולים להתחמק ממנה. כאשר מוריה ז"ל בחרה להוסיף לשמה את השם "אור", וכאשר הקימה מועדון נוער בגיל 18, היא סירבה לברוח אל ה"עפר ואפר" המשתק. היא הבינה כי העולם נברא "בשבילה" – כלומר, מחכה לשביל האור הייחודי שהיא ורק היא יכולה להביא.

קורות חיים

מוריה אור סויה ז"ל, בתם של סנדרה ויאיר, נולדה וגדלה בגבעת זאב. מוריה הייתה אדם של חיבורים, שמחה ויצירתיות, בעלת "ידי זהב" בציור ובאפייה. בגיל 18 הקימה מועדון נוער

מקומי מתוך הבנה שיש לה אחריות כלפי סביבתה. לאחר טיול בהודו, הוסיפה לשמה את השם "אור" מתוך החלטה מודעת להפיץ טוב בעולם. מוריה נרצחה בפסטיבל ה"נובה" ברעים בכ"ב בתשרי תשפ"ד (7.10.2023).

מקורות להשראה

מקור א': שני הפתקים בכיסים

"חייב כל אדם שיהיו לו שני פתקים בכיסיו: בכיס הימני יהיה כתוב: 'בשבילי נברא העולם', ובכיס השמאלי יהיה כתוב: 'ואנוכי עפר ואפר'. בשעה שהאדם מרגיש עצבות או קטנות, יוציא את הפתק הימני ויראה כמה הוא גדול וחשוב. ובשעה שהוא מרגיש גאווה יתרה, יוציא את הפתק השמאלי ויזכר במידת קטנותו מול האינסוף."

(רבי שמחה בונים מפשיסחא)

מקור ב': הפחד מהאור

"הפחד העמוק ביותר שלנו אינו שמא אנו בלתי ראויים. הפחד העמוק ביותר שלנו הוא שאנו בעלי עוצמה שמעל לכל שיעור. זהו האור שלנו, לא החושך שלנו, שמפחיד אותנו יותר מכל. אנו שואלים את עצמנו: 'מי אני שאניח כי אני מבריק, ססגוני, מוכשר ובלתי רגיל?'. למעשה, מי אתם שלא תהיו כחלק מהבריאה? להצטמצם כדי שאחרים לא ירגישו חסרי ביטחון במחיצתכם אינו מעשה נאור... ככל שניתן לאורנו שלנו להאיר, אנו מעניקים בלי משים רשות לאחרים לעשות כמונו."

(מריאן ויליאמסון)

שאלות ללימוד ולמחשבה:

1. הרב שי פירון וג'קי שימל מציעים לקרוא את "בשבילי" כ"שביל שלי". כיצד קריאה זו משנה את היחס שלנו לכישרונות שקיבלנו? האם זיהוי הכישרון שלכם נתפס אצלכם כ"זכות" או כ"חובה"?
2. מדוע, לדעתכם, קל לנו לפעמים להתחמק מאחריות באמצעות שימוש בטיעון של "ענווה" (כמו להגיד "קטונתי", "מי אני בכלל")? כיצד דמותה של מוריה אור מאתגרת את הגישה הזו?

3. מהו ה"אור" שאתם מרגישים שרק אתם יכולים להביא לקבוצת השווים שלכם (בכיתה, במשפחה, בתנועת הנוער)? מהו הצעד הראשון שתוכלו לעשות כדי "לפלס" את השביל הזה כבר היום?

